

A r j a n t e e n h a a s t a t t e l u t .

Arjanteen haastattelut

(touko- ja kesäkuussa 1940)

Juho Oskari Arjanne, synt. . . 18 ,kävi Porvoon Lyseon, josta tuli ylioppilaaksi 1909. Suoritti oikeustutkinnon 18/3 1915. Arjanne oli Helsingissä vallankumouksen alkaessa Sosialihallituksen sihteerinä ja sosialitoimituskunnassa ylimääräinen kanslisti. Kun Kansanvaltuuskunta muutti Senaatin taloon "Smånasta" (Kenraali-kubernööriin talosta) (luultavasti maanantai-iltana, sanoo A.) yhtyi Arjanne siihen. Hän oli sihteerinä Kansanvaltuuskunnan ensimmäisessä kokouksessa Senaatin talossa. Sittenkin vielä muutamissa kokouksissa. Hän oli myös lainvalmistelukunnan jäsenenä ja julkaisi asetuskokoelmaa. Kun Kansanvaltuuskunta lisättiin maaliskuun puolivälissä, tuli Arjanne siihen jäseneksi. Lainvalmistelukunnan jäsenet olivat yleisen osaston puheenjohtaja Anton Huotari ja toisen osaston Jokinen.

Arjanne oli Suomen ja Venäjän asioiden selvittelykomitean (sekakomitean) jäsen. Sen tehtävänä oli Suomen alueen määrittely. (Karjalan alueenkin liittämistä Suomeen suunniteltiin (Salainen) Tarkempia rajoja ei vielä määriteltä siltä kohdalta). Petsamon kysymys ei synnyttänyt neuvotteluissa ristiriitoja, mutta Inon luovutusta alkoivat venäläiset sekakomitean siirryttyä Pietariin vaatia. Suomalaisia edustivat sekakomiteassa Edvard Valpas-Hänninen, Tokoi, Gylling, Kirves ja Arjanne; venäläisiä Scheimann (puheenjohtaja), Smilga, Schottmann sekä matruusi Schisko. Venäläisten puolelle piti vielä nimitettävän yksi lisäjäsen. Käsittelyluonnokset oli Gylling laatinut, sihteerinä oli Sulo Vuolijoki ja tulkkina Rovio. Valppaan idea neuvotteluissa: Hävitään, turhaa työtä, kävi kuitenkin usein kokouksissa. Tahtoi sopimukseen pykälän, että venäläiset lahjoittavat Santahaminan saaren Suomen työväestölle. Se tulikin sopimukseen. Kun porvarit voittaisivat, piti saaren jäädä kuitenkin työväen kesänviettopaikaksi. Valpas oli aseellisen toiminnan vastustaja. Kun Arjanne ajoi hänen kunnianloukkauksittuaan Hufvudstadsbladetin päätoimittajaa, Frenckelliä, vastaan Helsingin kapitalistit piirittivät Pörssitalon kaupunginvaltuuston kokouksen aikana, kun siellä käsiteltiin jotain tärkeitä päätöksiä (luultavasti palkkakysymyksiä). Hufvudstadsbladet julkaisi tapauksesta koserian, jossa selitettiin, että itse "regissööri" (Valpas) liik-

kui kadulla, Espiksellä, samaan aikaan seuraamassa tapausten kulkua. Tarkoitus oli leimata Valpas mellakan järjestäjäksi. Valpas nosti kunnianloukkausjutun, koska häntä syytettiin väkivaltaisuuksiin kiihoittamisesta, ja voitti jutun. Arjanne ajoi asian. Arjanne sanoo, että Valpas ei kannattanut aseellista toimintaa eikä mellakoita. Luottamuksellisessa kahdenkeskisessä ~~XXXXXXXX~~ keskustelussa Arjan-teen kanssa kyseessä olevaa juttua ajettaessa oli Arjanne saanut valppaasta sen käsityksen, että hän vilpittömästi oli kaikkellaisten levottomuuksien vastustaja ja katsoi, että ne olivat työväelle vain vahingoksi.

Valppaalla oli myös jonkunlainen välityssuunnitelma esitettävänä Vilppulan rintaman murruttua. Kun on levitetty huhuja, että Valpas ja Haapalainen olisivat olleet provokaattoreja, vakuutti Arjanne, että se ei voi olla totta. Voi olla mahdollista, että he joistakin käytännöllisistä syistä ovat voineet olla kosketukses- sa joidenkin urkkijain kanssa, mutta tarkoituksellinen petos ei voi olla mahdollinen. Haapalainen oli juoppo. Forissakin Eetu Sa- linin kanssa ryypätessään hän joutui usein niin rahattomaksi, et- tei päässyt kotiin, ennenkuin oli kirjoittanut lehteen jonkun ar- tikkelin, mutta hän oli kaikkein jyrkimpiä ja ehdottomasti tinki- mätön, ei petturi. Arjanne arvelee huhun Valppaan provokatiosta lähteneen liikkeelle siitä, että Valppaalla oli Työväen SEURSTÖPAN- kissa 27000 mk:n säästötili, ja arvellaan, ettei sellaista summaa silloisissa oloissa olisi voitu rehellisin keinoin hankkia. Se ei kuitenkaan ole lainkaan ihmeteltävää, kun otetaan huomioon, että Valppaalla oli palkkaakin lopulta 4000 mk. kuukaudessa ja hän eli kuin erakko.

Arjanne kertoo Letonmäen Petroskoissa uskoneen hänelle, että hä- nellä (Letonmällä) ja Kivirannalla sekä muutamilla muilla jyr- kimmillä Kansanvaltuuskunnan jäsenillä oli ollut aikomus tehdä valtenkaappaus Kansanvaltuuskunnan laimenta enemmistöä vastaan. Letonmäki hirttäytyi myöhemmin Venäjälle jouduttuaan Petroskoissa vuoden 1935 lokakuussa. Hänen hautajaisissaan oli Arjanne melkein ainoita saattajia, sillä Letonmäkeä samoin kuin samaan aikaan useita muita suomalaisia vastaan oli Karjalassa toimeenpantu ajojahti ja hänet oli erotettu Venäjän kommunistisesta puolueesta. Hän oli siellä ollut Kustannus O/Y "Kirjan" palveluksessa ja vastasi po- liittisesta kirjallisuudesta. Hän oli Kustannus O/Y "Kirjan" pe- rustameen puoluesolun jäsen.K

Kirjapainon sisäinen lehti, jonkalainen oli melkein kaikilla työpaikoilla, hyökkäsi häntä vastaan suomalaisten asian edustajan, syyttäen häntä natsionalismista. Sen johdosta ~~XXIXI~~ toimeenpantiin yleinen puhdistus Karjalassa ja melkein kaikki huomattavimmat suomalaiset johtohenkilö~~y~~ syrjäytettiin. Samaan aikaan syrjäytettiin Rovio Karjalan Aluekomitean sihteerin tehtävistä, Gylling Karjalan Kansankomissarien Neuvoston puh.joht. toimesta, Törmälä "Kirjan" johtajan toimesta, Heino Rautio (kansak.op.) "Kirjan" kustannustoiminnan johtajan tehtävistä, Toivo Alavirta Uhtuan piirikomitean sihteerin toimesta, Jaakko Mäki Uhtuan piirin toimeenpanevan komitean puheenjohtajan toimesta, Artur Usenius (ent.kansanedustaja) Karjalan kevyen teollisuuden kansankomissarin tehtävistä, Eero Haapalainen Karjalan Tieteellisen Tutkimuslaitoksen Historiallisen Osaston johtajan virasta j.n.e.

Haapalainen kirjoittanut: "Viaporin kapina" Mietelmiä v:lta 1905-1906" j.n.e.

Vilppulan rintaman murtumisen jälkeen Valpas esiintyi uudestaan välitystarjouksineen. Kuusinenkin oli silloin rauhan puolella. Saksan laivaston amiraali Meurer lähetti Kansanvaltuuskunnalle tiedusteluun vastauksen sähkösanomana, jonka Arjanne itse sanoo lukeneensa. Siinä mainitaan lyhyesti: "Hänen Majesteettinsa hallitus haluaa kuulla, mitä Teillä on hänelle sanomista".

Kuusisella oli valmiina vastinekirjelmäluonnos. Annettiin ymmärtää, että me olemme valmiit myönnytyksiin. 6 äänellä 6 vastaan välityspuuhat jätettiin toistaiseksi Kansanvaltuuskunnassa. Mannerpuheenjohtajana oli hylkäävän päätöksen kannalla, ja hänen äänensä ratkaisi. Sovittelun kannalla olivat Arjanne, Lumivuokko, Kohonen, Gylling, mahd. Airola ja Pärssinen. Vastaan äänestivät Manner, Kuusinen, jonka toiset olivat saaneet ylipuhutuksi, Sirola, Letonmäki Elo ja ehkä Eloranta. Vilppulan rintamalla oli tilanne silloin hyvin epävarma, ja vaikka ~~HEIKKI~~ niistäkin, jotka äänestivät vastaan, ehkä useimmat olisivat olleet halukkaita neuvotteluihin, eivät he katsoneet sen sillä hetkellä olevan mahdollista eikä voivan johtaa siedettäviin tuloksiin. Kuusinen oli perääntynyt varemasta sovittlevasta kannastaan, kun hänelle oli selitetty, että jos punakaartilaiset saavat tietää, että täällä tehdään kauppvoja, se vaikuttaa heihin pahasti. Trotski muutoin oli antanut kehoituksen ryhtyä

neuvottelemaan saksalaisten kanssa. (Brest-Litowskin rauha oli juuri solmittu ja siihen sisältyi määräys venäläisten joukkojen poisviemisestä Suomesta Y. L.). Kuusinen oli sen kysymyksen ~~lähtö~~ (neuvottelu Saksan kanssa) takia käynyt Pietarissa. (Kuusinen osasi venäjänkieltä. Hän oli 1915 - 1916 Laherman kanssa ~~Työväenliikkeen~~ ~~venäjällä~~ Venäjällä kieltä opiskelemassa. Kuusinen ja Laherma julkaisivat m.m. Työväen Sanomalehti O/Y:n kustannuksella venäläisen lastensatukokoelman. Kuusinen tarkasti myös seksikomitean päätöksiä venäjänkielisen tekstin. Rovio suoritti käännöstyön.)

Lindhagen ja Fredrik Ström kävivät helmikuussa Pellingissä välittämässä siellä syntyneitä selkkausta. Se oli ensimmäinen välitys%. (Strömiä päästävä puhuttelemaan, samoin Lindhagenia!)

Vielä Viipurissa oli Kansanvaltuuskunta sovittelupuuhissa. Kansanvaltuuskunta päätti nim. siellä KKK pyytää Ruotsin sos. dem. puoluetta vaikuttamaan Ruotsin hallitukseen jonkunlaisen välityksen tai ainakin vaikutuksen aikaansaamiseksi. Letonmäki oli jyrkkä ja uhkaili, mutta enemmistö oli kirjelmän lähettämisen kannalla. Sitä ei luultavasti kuitekkaan ehditty lähettää, sanoo Arjanne. Aikomus oli toimittaa se Pietarin kautta. Tapaus KKK ei kuulu aivan viimeisten Kansanvaltuuskunnan Viipurissa viettämien päivien ohjelmaan. Silloin oli jo Sirola ja Kuusinen Pietarissa ja Tokoi ja Lumivuokkokin olivat matkustaneet sinne (Lumivuokko Moskovaan).

Aivan taistelujen viimeisinä päivinä Viipurissa menivät Gylling ja Teemu Kallio silmät sidottuina valkoisten puolelle neuvottelemaan. Vastaus oli ehdoton antautuminen, joten neuvottelut eivät johtaneet tulokseen.

Thure Lehen sai Kansanvaltuuskunnan ollessa Viipurissa päähänsä, että Kansanvaltuuskunnan palveluksessa olevista muodostettaisiin erikoinen komppania. Se muodostettiin ja sitä harjoitettiin KKK aseiden käyttöön ja rivitemppujen tekoon Läänin hallituksen huoneistossa m.m. Samana päivänä, kun Kansanvaltuuskunnan jäsenten enemmistö lähti Viipurista laivoilla Pietariin, hälyytettiin Kansanvaltuuskunnan komppania aamuyöstä, muistaakseni n. 4 aikaan, rintamalinjoille Viipurin esikaupunkeihin. Arjanne joutui m.m. Häyryn pattereille (Minä Loikkasiin). Hänen ja Letonmäen piti määräyksen

mukaan olla linnassa klo 5. (Oliko pako jo ennakolta silloin suunniteltu ja tapahtuiko rintamalle lähetys vain eksytystarkoituksessa ja siksi, että vain "valitut" voitaisiin kuljettaa Pietariin turvaan? Y.L.) Arjanne tulikin sitten määräyksen mukaan linnaan klo 7 illalla, nukkui lattialle ja herätettiin vasta 1/2 2 - 2:n aikaan, jolloin retkikunta lähti laivoille ja Pietariin. Matkassa ei ollut mitään aseita, jotakin kivääriä lukuunottamatta. Laivoja ammuttiin Uuraassa.

Häyryssä Kupiainen ja maisteri Vilho Torniainen olivat m.m. lähetetty maantielle tiedustelemaan. Torniainen sai kuulan reiteensä, mutta juoksi siitä huolimatta vielä n. 2 km:n matkan si-
dontapaikalle. Heillä oli myös matkassa ylioppilas Maunu Heimo. Myöhemmin valkoiset vallattuaan viipurin löysivät Heimon verisen nenäliinan, jolla oli pyhitty verta pois. Siitä levisi huhu, ja Heimon vanhemmat luulivat hänen kaatuneen.

Kun tultiin Pietariin, muodostettiin Kansanvaltuuskunnan si-
jaan "Suomen sos. dem. puolueen ulkomaisen järjestön Keskuskomitea". Se sijoittui Astoria-hotelliin. Vapunpäivänä se siirtyi Moskovaan/
venäläisellä matkustajajunalla, jolloin matkassa oli m.m. Manner
rouvineen, Kuusinen, Schottmann ja Arjanne rouvineen. Pari viikkoa
myöhemmin tuli Pietarista suomalainen juna, jossa oli suuri määrä
suomalaisia, joiden tarkoituksena oli matkustaa Siperiaan Semipa-
latinskiin ja Krannovodskiin maataloudellisia yrityksiä perus-
tamaan. (Olin matkassa. Y.L.) Sen junan mukana, sen Moskovasta läh-
tiessä, matkusti Arjanne Buihin. Hänen tarkoituksensa oli ollut
mennä Tokoin mukana Pohjois-Venäjälle, mutta lyhyessä matka
muutti suunnitelmat. Buihin oli juuri Walden lähetetty komissariksi.

Moskovan Keskuskomitean alaisena toimi Pietarissa alakomitea
suomalaisten sikäläisiä asioita hoitamassa. Moskovan Keskuskomitea,
sen jälkeen kun Pietarissa oleva alakomitea oli lähettänyt
Waldenin Buihin komissariksi, lähetti Arjantzen ja Airolan Buihin
tutkimaan Waldenin toimintaa. Keskuskomitea oli nimittäin määrän-
nyt aikaisemmin Kirveen Buin komissariksi, mutta kansa oli valin-
nut hänen sijalleen Waldenin, joka tahtoi sivuuttaa Kirveen. Tutki-
jat koettivat päästä selville, mitkä olivat ne syyt, jotka olivat
nostaneet "kansan" Kirvestä vastaan, ja tulivat siihen tulokseen,
että ne olivat yksinomaan leipä- ja omaisuuskysymyksiä. Sen jäl-
keen asetettiin Kirves tutkijain ja Moskovan Keskuskomitean määrä-

yksestä takaisin tehtäviinsä. Parin päivän kuluttua sen tuomion jälkeen Walden ampui vaimonsa. Olivat metsässä kävelemässä ja mukana oli Waldenin pieni poika. Metsästä oli kuulunut riitelyä ja hetken kuluttua laukaus. Poika oli huutanut: "Isä, älä ammu äitiä." Sitten oli kuulunut uusia laukauksia. Kun asia sitten piti otettaman käsiteltäväksi kuvernementin oikeudessa, ei kuvernementin tuomaria (gubernskij sud), oikeuden puheenjohtajaa monien kuukausien odotuksesta huolimatta saatu paikalle. Hänellä oli kiireitä. Tapaus oli sattunut kesällä 1918 ja saman vuoden sykeyllä päästettiin Walden vapaaksi asian jäädessä tutkimattomaksi. (Olen kuullut myöhemmin, että vapautus olisi tapahtunut siksi, että Walden oli sitoutunut valallisesti taistelemaan Neuvostovallan puolesta ja asettumaan sen tshekan palvelukseen. Y.L.) Myöhemmin Walden siirryttyään Neuvosto-Karjalaan meni naimisiin erään entisen suomalaisen työväen johtomiehen, Suontaustan, lesken Alina Suontaustan, kanssa, ja oli useita kertoja raivostuneessa tilassa ollessaan uhanut ampua hänetkin. Lopulta täytyi toisen vaimon erota hänestä. Myöhemmin oli Walden Karelljesin palveluksessa Petroskoissa, mahdollisesti hallinnon jäsen. Hän osti Moskovasta viljaa ja varustustarpoita Karjalaa varten oleillen Moskovassa kuukausimäärä, nähtävästi tshekan palveluksessa samalla. Lopulta hän menetti järjensä kokonaan ja suljettiin mielisairaalaa. Hänen arvellaan olleen osallisena Kouvolan murhissa kapinan aikana. Myös mustasukkaisuus lienee ollut syynä hänen julmiin tekoihinsa.

Suomen sisällissodan aikana valkoiset etenivät heikosti Kouvolan leikkolla. Voitto ja Elvira Eloranta olivat siellä punaisten puolella esikunnassa. Pietarissa syntynyt Aleksander Kopponen, GPU:n ~~KUUKAUSIMÄÄRÄ~~ hommissa Petroskoissa, oli Kouvolan esikunnan tiedustelijana ja kävi päivittäin rintamalinjan toisella puolella hiitän tiedustelemassa (kertoi Arjanteelle; merkillistä, sanoi Arjanne, että juuri Pietarissa syntynyt ja elänyt piti ottaa sellaiseen tehtävään). Myöhemmin Venäjälle siirryttyä Voitto ja Elvira Eloranta sekä Kopponen leimattiin ententen urkkijoiksi, ja heidät ammuttiin kaikki. Tuomio langetettiin 30/8 1920 Kuusisen klubilla toimeenpannun kommunistijohtajien joukkoteurastuksen johdosta keuhkolla 1922. Sulo Vuolijoki ^{Elorannan} kertoo pojan myöhemmin Suomeen tultuaan kertoneen hänelle: "Isäni ammuttiin Moskovassa, äitini telotettiin Harkkowsissa". (Persoonallisenä mielipiteenäni voin mainita, että Voitto Eloranta tuntui olevan kaikkein suorim-

pia ja rehellisimpiä miehiä, mitä tapasin Venäjällä olevien suomalaisten keskuudessa, ja jos hän näytteli vallankumouksellista, oli näytelmä erinomaisen hyvin esitetty. Elvira Eloranta, joka on ^{työläisaiheisena} tunnettu myös kirjailijana (m.m. näytelmäkappale "Lyyli", joka esitettiin Kansallisteatterissa) menetti lopulta täydellisesti sie-lullisen tasapainonsa, puhui raa'asti kiroillen ja höystäen puheitaan ruokottomuuksilla ja eleili mielellään nuorten poikien kanssa.)

Eloranta oli saanut tuomion, mutta ennen tuomion toimeenpanoa Venäjän ylioppeus sovellutti häneen sitä armahdusta, joka muutti tuomion elinkautiseksi vankeudeksi, ja muut vapautettiin. Suomen Kommunistisen Puolueen Keskuskomitea valitti sen johdosta Venä-jän Toimeenpanevan ^{lle} Keskuskomitealle, ja armahdus peruutettiin sama-na keväänä 1922. Kopponen ammuttiin urkkijana. Hän oli vähää ennen tuomiotaan ollut Jyskyjärvellä Karjalassa maanviljelijänä ja sitä ennen GPU:n alotteesta v. 1930 urkkijana. Sanottiin hänen koko ajan olleen ententen palveluksessa. Jos siinä on perää, on Koppo-sen kautta ollut vakituinen yhteys jatkuvasti valkoisten kanssa, ja punaisten suunnitelmat ovat siten tulleet heidän tietoonsa. Syytökset asianomaisia vastaan voidaan kyllä selittää toisellakin tavalla. Siihen aikaan oli Venäjällä olevien suomalaisten kesken syntynyt ankaria ristiriitoja ennen kaikkea sen byrokraattisen ta-van vuoksi, jolla Keskuskomitean jäsenet ~~ynnä~~ muu suomalainen joh-toaines kohtelivat muita suomalaisia. Siitä oli tehty paljon vali-tuksia, mutta niille vain naurettiin. Seurauksena oli, että muodos-tui salaliitto, jossa m.m. edellämainitut olivat jäseninä, ja Kuusi-sen klubin murhat ovat sen salaliiton järjestämät. Asianomaiset oli tietenkin leimattava vastavallankumouksellisiksi ja todistus-ainehistoa oli saatava. Siten on syntynyt mahdollisesti se todis-tusketju, joka johti tuomioihin.

Karjalan

1936 toimeenpannussa suuressa oikeudenkäynnissä Neuvostolan suomalaista johtoa vastaan Petroskoissa oli m.m. hyökkäjien puolella m.m. Kotkasta kotoisin oleva Kilpinen, jonka Haapalainen kertoi olleen kapinan aikana sianhoitajana. Ida Terho, Kotkasta, koetettiin saa-da valkoisten agentiksi todistetuksi. Hänen sanotaan olleen m.m. ^{Matti} suhteessa Helveeseen, jonka punaiset olivat ampuneet lähellä Kotkaa kapinan aikana.

Kilpinen todisti, että Helve oli valkoisten palveluksessa. Hän antoi joillekin punakaartilaisille määräyksen, että Helvettä oli pidettävä junamatkalla silmällä, vangittava ja ammuttava. Niin tapahtuikin. Siihen aikaan oli Ida Terho suhteissa Helveeseen. Siten voitiin todistaa, että Ida Terho, joka oli Petroskoiⁿ neuvostotilalla kommunistisen puoluejärjestön sihteeri, oli valkoisten agentti. KKKKK Kysessäoleva juttu oli pääjuttuja, joissa koetettiin leimata rikolliseksi Gyllingin politiikka Karjalassa. Erään suomalaisen karjaken erätyksen takia oli tilalla kuollut yli 150 lehmää juuri sen jälkeen, kun Gylling ja Rovio oli syrjäytetty. Tilalle oli koottu töihin suomalaisia emigrantteja.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Suomalainen Teollisuuskomitea perustettiin Pietariin 1918 syyskuun alkuun. Sitä ennen oli hankittu tehdaspaikkoja. Arjanne, J. Lehtinen ja Kalske olivat mukana Kostroman läänissä niitä hankkimassa. He olivat elokuussa 1918 Kostroman läheisillä. Elokuun 15 päivä vietettiin Kostroman joella. Silloin hankittiin n. 5 km:n päästä Kostromasta eräs entinen pahvitehdas, joka pantiin käyntiin, ja 25 km:n päästä Kostromasta pahvitehdas ja mylly. Pahvia tehtiin oljesta. Samalla matkalla piti käydä Buissa. Ei käyty siellä, vaan sinne lähetettiin toisia asianhoitajia. Syynä koko tehdashomman mainitseminen Arjanne Venäjän silloisen poliittisen tilanteen. Viholliset lähestyivät Neuvostoliittoa joka taholta. Idästä tuli Koltshak, etelästä Denikin. Neuvostopiireissäkin oltiin melkein varmoja hyökkääjien onnistumisesta. Siksi piti kiireesti hankkia rahavaroja kokoon, jotta uuden suunnan valtaen päästyä olisi niitä käytettävissä, ja niiden rahavarojen piti olla kontrolloimattomasti käytettävissä. Siksi laadittiin suunnitelma Teollisuuskomitean perustamisesta ja teollisuuslaitosten käyntiin saattamisesta. Arjanne esiintyi insinööriä ja papereita tehtiin, että sellaisia tuotantolaitoksia oli paljon perustettu. Siten saatiin Venäjän Kansankomissarien Neuvosto myöntämään 25 milj. ruplan määräraha tarkoitusta varten. Useita laitoksia pantiinkin sitten käyntiin. Suomalaisten keskuudessa oli yleinen se käsitys, että neuvostovalta katuu, ja Arjanne mainitsee itse Radekin Sirolan kanssa keskustellessaan olleen samaa mieltä. Anarkistit tekivät Moskovassa hyökkäyksiä saadaakseen rahaa. Katutaisteluita. (Olin myös Moskovassa samaan aikaan toteamassa. Y.L.)

Samaan aikaan olivat Tokoi ja Elo samoilla teollisuuslaitosten perustamisasioilla Arkangelissa. Piti perustettaman ^{Arkangeliin.} sahoja. Arjanteella oli ensin ollut aikomus mennä samaan matkaan, mutta Kostroman matka rikkoi suunnitelmat. Tokoi jäi sille matkalleen.

Muita suomalaisten perustamia laitoksia:

Neuvostotila perustettiin Permin läheistölle, 90 virstaa pohjoiseen Wereshtshaginon asemalta. Buin kaupungin läheisyyteen perustettiin maakommuuni "Aura", jota suomalaiset sanoivat "Mummo"-laksi", ja jossa Jussi Lehtinen (ent. edustaja) oli päämies. Muromissa, Vladimirin kuvernementissa, oli tehtaita. Buin kaupungin reunassa, Kostromajoen sivujoen, Bui-joen, varrella oli "Salama"-tehdas, jota johti rakennusmestari Juho Mäkinen. (Siinä oli metalliliverstas, joka valmisti maanviljelystyökaluja, astioita y.m., puuseppätehdas, joka valmisti paitsi huonekaluja myös maanviljelystyökalujen puuosia y.m., pieni saha ja mylly. Työväestölle rakennettiin suuria asuinrakennuksia, joiden suunnittelijana oli rakennusmestari, taiteilija Ahrenberg (Engelbert). Y.L.)

Kijewiin perustettiin lastensiirtola. Myös sijoitettiin lapsia tveriläisen kenraali Gurkon maatilalle. Niissä kummassakaan paikassa ei ollut mitään suomalaisten tekemää, ja kun Denikin hyökkäsi etelästä, tuli sikäläisille suomalaisille kiire pois lähtä.

(Vielä oli sillä suomalaisjoukolla, joka kesällä 1918 Pietarista tuli suomalaisella junalla Moskovaan ja jatkoi matkaansa pohjoisella radalla itää kohti Jekaterinburgiin asti, aikomus mennä perustamaan maanviljelyssiirtoloita Siperiaan. Sellaisina paikkoina, joita pidettiin suomalaisille sopivina, oli suunnitelmaan liitetty Krasnojarsk ja Pavlodar Semipalatinskin lähellä (Irtysjoen läheisyydessä). Y.L.)

Teollisuuskomitean johdossa oli Verner Forsten.

Petroskoihin perustettiin myös suomalainen puuseppätehdas ja suksitehdas, joka oli hyvin huomattava laitos ja jossa valmistettiin n. 300,000 paria suksia vuodessa. Molemmat edellämainitut laitokset ovat vuosilta 1929 -30. Suksitehdas on huomattavin suomalaisten Venäjällä perustama laitos. Ansio sen perustamisesta lankee ennen kaikkea erälle Viki Snellman nimiselle kerkkoolaiselle miehelle. (Kerkoossa on Lampisen suksitehdas ja urheilutarpeita valmistava tehdas).

Kuuluissa Kaljunenkin perusti urheilutarpeita valmistavan tehtaan Moskovaan. Siellä valmistettiin jopa satuloitakin. Pietarin lähellä oli Rääpyvään kartano suomalaisilla "Työ"-nimisenä kommuunina, 20 km. laantokkaan päin Nevan pohjoispuolella. Etelässä Donin varrella oli "Kylväjä"-niminen maatalouskommuuni arolla, jonkun matkan päässä Rostowista. Sen olivat perustaneet Amerikasta tulleet suomalaiset. Karjalassa Aunuksen laidassa oli myös Amerikasta tulleiden suomalaisten perustama "Säde"-niminen maakommuuni. Ennen kollektivisoimista ne saivat myydä vapaasti tuotteitaan. Jäsenet saivat niukan toimeentulon. Keskuksiin kuljetettiin myös niiden tuotteita. 1936 tuli käytäntöön pakkoleveranssi. Vero etelässä oli hyvin suuri, yli kolmannes sadosta, pohjoisessa pieni. Uhtualla oli vielä "Pohjan Poikien kommuuni", maanviljelyskommuuni.

Pietarissa oli suomalaisilla KÄ n.s. vastaanottolaitos, johon saapuivat ne suomalaiset, jotka olivat läpikululla Pietarin kautta tai jotka jostakin syistä joutuivat Pietarissa oleilemaan vähemmän aikaa matkan odotellessaan. Se sijaitsi Kameno-Ostrovilla eräässä suuressa venäl. vakuutusyhtiön, varemmin omistamassa talossa. Pietarissa oli myös lastenkoti ^{Vasiljevskii-} VESILII-Ostrovilla. 1918 alkoi Pietarissa toimintansa suomalainen upseerikoulu, joka lakkautettiin 1935 lopulla. Jotkut kieltä taitavat suomalaiset, kuten Mattsson, Sirenius, Thure Lehenz ja Väinö Rautio saivat sotilaskouluutuksen venäläisessä laitoksessa Moskovassa. (Väinö Rautio ja Pukka ammuttiin 1935-36 talvella edellämainitun oppositiojutun yhteydessä. Mannerkin tuomittiin. Toiminta oli tähdätty sikäläistä suomalaista johtoa vastaan. Muita juttuja oli kerätty lisäksi. Manner sai 10 vuoden tuomion. Kysymykset olivat suomalaisten keskenäisiä ja milloin mikin johtomies yhtyi oppositioon, m.m. Rahja ja Taikikin).

Rovio ja Gylling erotettiin syksyllä 1935 toimistaan. Rovio oleili sitten Moskovassa jollain marxistisilla kursseilla ja Gylling myös Moskovassa jossain maailmantaloutta tutkivassa instituutissa (Institut mirovoje hozjaistva).

1937 syksyllä pantiin Karjalassa syytteeseen Gylling, Rovio ja Schottmann, ja kaikki tuomittiin 10-12 vuodeksi linnkaan. Syyksi esitettiin "vääärä kansallisuuspolitiikka" ja Gyllingille lisäksi, että hän oli jarruttanut kollektivisointia. Samaan aikaan tuo-

mittiin Karjalassa kaksi entistä Karjalan Toimeenpanevan Komitean puheenjohtajaa (presidenttiä), Archipoff ja Jushtshⁱjeff, 15 vuodeksi molemmat. Siitä alkoi venäläisen natsionalismin voittokulku. Myös Pottojeff, joka viimeksi oli ollut Karjalan Toimeenpanevan Komitean sihteeri, tuomittiin.

Kun Karjalan Vallankumouskomitea esitti pyydettyväksi lisä-alueita Moskovian hallitukselta Äänisjärven pohjoispuolelta v. 1920 talvella, ~~KXXI~~^{oli} Gylling Moskovassa matkalla. Asia oli järjestetty hänen poissaollessaan. Palattuaan takaisin oli Gylling raivoissaan. Arjanne kertoo olleensa huoneessa asiaa käsiteltäessä. Läs-nä olivat ~~XXXX~~ Kudžijeff, Daniloff, Gylling ja Arjanne. Gylling moitti komiteaa siitä, että se oli tehnyt päätöksen hänen poissaollessaan. Kudžijeff, joka oli venäläisen suunnan edustaja, sanoi että "kyllä vallankumouskomitean pitää toimia, vaikka puheenjohtaja ei ole saapuvilla. Sittenmin lisättiin Karjalan alueeseen vielä puhtaasti venäläisiä piirejä: Pudožin piiri Äänisjärven itäpuolelta ja Shungin niemimaa Äänisjärven pohjoisrannalta. Totta on, että alueet olivat vaikeasti toisaalta hallinnollisesti hoidettavia, mutta tarkoitus on ilmeinen.

Gyllingin vaimokin on sittemmin karkoitettu Petroskoista.

Moskovassa syyskuun lopulla sanoo Arjanne ~~XXXXXX~~^{suomal.} pidetyn pakolaisten kokouksen, jossa Kuusinen, Manner ja Turkia olivat hyvin aktiivisia. Arjanne oli sihteerinä. Toiminta, joka siellä järjestettiin, tapahtui pääasiallisesti Venäjällä.

Moskovassa oli ~~Suomal.~~ Kommunistisen Puolueen klubi Kuznjevskii Mostin ja Bolshaja Ljubjankan risteyksessä, GPU:n vastapäätä, Pietarissa Kameno-Ostrovskii prospektin varrella.

Kameno-Ostrovilla oli vielä Suomalaisten Järjestöjen Keskustoimisto (Tsentralnoje byro finskih organizatsii).

Raitio oli mukana Kuusisen klubin ampumistilaisuudessa, samoin rouva Aino Pettersson.

Pukka oli myöhemmin venäläisten hommissa. Auttoi ehkä Turkian rajan yli Suomeen. Turkia syyttää suomalaisia Rantalan murhasta. Pukka karkoitettu Habarowskissa suuren venäläisen lehden päätoimittajana. Hän oli jo 1912 15-vuotiaana ollut Sörnäisten sos. dem. Nuoriso-osaston puheenjohtaja (n. 300 jäsentä).

Moskovassa Pukka hoiti 1918 toimistoa, jonka nimi oli Byro zagnithnoi organizatsii finskoi finskoi sots. dem. partii). Hän hoiti suhteet venäläisiin. Sitten hän työskenteli Pietarissa. Berliinin rauhanneuvotteluissa hän oli mukana v. 1918 selvittämässä Suomen ja Venäjän välejä.
